

NEOBVYKLÁ KONFERENCE

AN UNUSUAL CONFERENCE

JAROSLAV KRÍŽ

Státní zdravotní ústav, Praha, Česká republika

SOUHRN

Před 40 lety, v únoru 1982, se konala konference hygieniků severočeského kraje s účastí zástupců z dalších krajů a institucí. Na programu nebyla odborná problematika, ale neortodoxní, humorně podaná témata inspirovaná pracovními, životními i politickými problémy hygieny a hygieniků. V přednesených sděleních se uplatnila nadsázka, ironie, fantazie a intelekt autorů, v době komunistického režimu na hranici politického riskování. Jeden z mnoha příkladů: V budoucnu se bude epidemiologie zabývat lidskou blbostí. Všechno svědčí, že je vysoce nakažlivá. Ojedinelá konference s názvem Největší sranda v hygienické službě patří mezi nezapomenutelné události v historii české hygienické služby.

Klíčová slova: konference hygieniků, prezentace, humor

SUMMARY

A conference of public health officers from the northern Bohemia region of the Czech Republic, with participants from other regions and institutions, was held 40 years ago in February 1982. Instead of professional issues, the programme comprised unorthodox and humorously presented themes inspired by work, life and political problems. The speeches were coloured by hyperbole, irony, fantasy and high intellect, often on the verge of political risk-taking (it was the time of the communist regime). One of the many examples: "Epidemiology will deal with human stupidity in the future. Everything indicates that it is highly contagious". A unique conference dubbed "The greatest laugh in hygiene" is one of the unforgettable events in the history of Czech public health.

Key words: conference of hygienists, presentations, humour

<https://doi.org/10.21101/hygiena.a1799>

Není zvykem referovat o konferenci, která se konala před 40 roky, ale tato si výjimku zaslouží. Konala se 12.–13. února 1982 ve Sloupu u České Lípy u příležitosti 50. narozenin severočeských hygieniků MUDr. Lubomíra Tichého z Ústí nad Labem, MUDr. Mirko Pulcharta z Liberce a MUDr. Františka Kotěšovce z Teplic. Aktivně se zúčastnili pozvaní odborníci v hygieně, epidemiologii a mikrobiologii z dalších institucí, známí schopností zaujmout publikum humorem na vysoké intelektuální úrovni. Odvážný neoficiální název konference zněl Největší sranda v hygienické službě. Mnoho pamětníků už odpočívá na věčnosti a je nejvyšší čas u příležitosti 40. výročí vzpomenout na tuto ojedinelou akci.

V úvodu ke sborníku napsal hlavní pořadatel MUDr. Jan Ševčík, že „plánovaný čas se záhy změnil ve vynikající festival prvotřídního stavovsky laděného humoru a účastníci předvedli, že dosud neztratili mladistvý elán a umění dobře pobavit sebe i druhé“ a „konference byla důkazem, že sranda mezi hygieniky nevymřela“ (1).

V první části jednání měli jubilanti podat zprávu o svém životě. MUDr. Pulchart se pochlubil, že už po narození ucítil touhu v dospělosti pracovat v hygienické službě a dodal, že toto svaté nadšení již v útlém mládí postihlo každého z nás.

Druhý řečník MUDr. Michal Litov z Jablonce zpochybnul Pulchartovo tvrzení o zálibě v hygieně už od narození a dokazoval, že se už od raného dětství cho-

val nehygienicky, neboť zašpinil mnohem víc plen než průměrný kojenec. Tvrzení, že si vždy vážil hygienických předpisů, označil za pokrytectví. Předpisy vskutku pozorně studoval, ale přitom si významně klepal prstem na čelo. Vzhledem k mnoha svým vadám a nedostatkům je vhodný pro funkci, kterou zastává (okresní hygienik), a bude-li se dál vyvíjet stejným způsobem, může skončit ještě hůř a výš.

Doc. Blahoslav Petr z Ústavu pro doškolení lékařů prezentoval zkušenosti s nalomeným charakterem. Uvedl studie ze severních Čech a uzavřel, že fraktury charakteru jsou založeny na třech mechanismech: 1) Fract. per rationem (Cogito ergo sum, Descartes), 2) Fract. per rectum (Koryto ergo sum, obecně známo), 3) Fract. per vaginam (Coito ergo sum, Casanova et al.). Úspěšnost zlomenin charakteru má od padesátého decennia věku sestupnou tendenci. Co bylo do padesátky nejsnazší, stává se po ní nejobtížnější.

Ve skeptické přednášce Mikrobiologie jako vřed na těle hygieny se MUDr. Josef Richter, ústecký imunolog, zabýval vznikem oboru, jeho neradostným dětstvím s opakovanou psychickou traumatizací a současným stavem mikrobiologa, který se vyznačuje kulháním, poruchami zraku, nedostatečnou seberealizací a příznaky morbus immunologicus s rezidui prodělaných nemocí růstu a tremorem hypoetylikem. Končí otázkou, zda vůbec pacient přežije rok 2000 (přežití roku 2000 bylo

tehdy hojně užívaným pojmem), a návrhem na zařazení mikrobiologa do červené knihy ohrožených druhů.

MUDr. Ladislav Pelech z Institutu hygieny a epidemiologie proslavený studiemi o zpomaleném zrání kostí dětí ve znečištěných oblastech se dvojsmyslně zabýval tvrzením, že účastníci konference přes pokročilý věk, což byla nadsázka, mají pevně a trvale fixován zájem o „kosti“, zejména dobře až nadměrně vyvinuté. Vyslovil přesvědčení, že to svědčí o cílevědomé snaze stále doplňovat a prohlubovat zkušenosti a získávat nové poznatky. Z jakéhosi přehnaného sebeuspokojení svou přednáškou na závěr konstatoval, že v sobě objevil netušené vlohy pedagogické vycházejí z hesla „kdo umí, dělá, kdo neumí, učí“.

MUDr. Lubomír Tichý, ředitel Krajského ústavu národního zdraví, bývalý severočeský krajský hygienik, zahajoval svým životopisem sekci Korytářství a korytnictví. Uvedl, že rodiče mu vyprávěli pohádky, aby mu nemuseli říkat pravdu. V pohádkách totiž vždy vítězilo dobro. Ve škole měl paní učitelky vystřídané zanedlouho soudružkami učitelkami. „Paní učitelky na soudružky změnil únor bílý, co pole sílí“, což byla narážka na komunistický převrat v únoru 1948. Když dostal klarinet a založil kapelu, hrál blues a evergreeny a kvůli krásné barvě tónů se mu studovat hygienu nechtělo. Nicméně život ho naučil používat někdy růžové brýle a uznávat ve společnosti vedoucí úlohu své ženy. Parafrázoval tím stále zdůrazňování vedoucí úlohy komunistické strany v oněch letech.

Severočeský epidemiolog MUDr. Vladimír Verhun měl mluvit o svém nadřazeném Lubomíru Tichém. Zdůraznil jeho schopnost utajovat, aby nikdo nevěděl, co si myslí, ale všichni věřili, že to myslí dobře. Potom podal příklad postojů k různým deformacím, „které se nevyhnou ani socialismu“ a mohou se zásadně měnit. Uvedl příklad: Soudruh A (soudruh bylo povinné služební oslovení, místo někdejšího pan): je to dobré. Soudruh C: nestojí to za nic. Soudruh B: ujde to. Týtéž osoby po čase: A: je to hrůza, C: zlepšilo se to, B: ujde to. Verhun to komentoval: „Musím připít na životní moudrost soudruha B, neboť někdy si skutečně nelze přát víc, než aby to alespoň ušlo.“ Je na místě přidat informaci, že Verhun byl v tragickém roce 1968, jako mnoho jiných, ostře proti okupaci ČSSR a dal vytisknout „Úmrtní oznámení pro naše bývalé přátelství se Sovětským svazem, ze kterého zbylo tak málo, že by nezaplnilo ani urnu“.

MUDr. Tichý měl ještě druhou přednášku s názvem Práce s orgánem. V úvodu uvedl, že už dvacet let je orgánem (hygienické služby) a chce se vyznat z lásky k orgánu, tedy z lásky k práci s orgánem, řečeno slovy básníka: „vším jsem byl rád, čím jsem se kdy dělal“. Dvojsmyslně pak probral všechny komponenty práce orgánu. Sdělení bylo tak nabitě slovními hříčkami a dvojsmysly, že jakýkoli abstrakt by ho znehodnotil, a čtenáři se proto musím omluvit.

Konference se zúčastnila i hlavní hygienička MUDr. Dana Zusková a vystoupila se sdělením Vydržat, aneb serem (tj. sérem) do nosu za zdraví národa (titulek byl inspirován zkoušením chřipkové vakcíny aplikované jako sprej do nosu). V úvodu konstatovala, že „vydržat“ chápe jako přežití roku 2000 a usoudila, že většina hygieniků, až na slabší povahy, vydrží. Slabší povahou prý myslela dr. Tichého, „který nevydržel a vrhnul se na obhospodařování trafiky“. Tichý totiž ukončil svoji funkci

krajského hygienika a byl jmenován ředitelem Krajského ústavu národního zdraví. Nakonec se vrátila ke svému společensko-politickému zařazení a skončila své sdělení: „Soudružky a soudruzi, přeji vám do dalších smělých experimentů mnoho úspěchů.“

Jubilant MUDr. František Kotěšovec, okresní hygienik z Teplic své kurikulum uvedl tvrzením, že byl, pokud ví, počat normálně, zdravými a hodnými rodiči dělnického původu. Dodejme, že dělnický původ tehdy otevíral dveře na vyšší školy, do vyšších funkcí a byla to jakási „genetická“ výhoda. Svůj vývoj komentoval mj. tím, že mnozí o něm tvrdí, že dávno před tím, než pronesl první slovo, už kecal. V podobném pojetí prošel celé dětství a mládí a lidem od smíchu tekly slzy až na zem.

O lékařské fakultě se zmínil slovy „samozřejmě jsem byl přijat a studoval bez problémů“. Chemii jsem si tak oblíbil, že jsem ji opakoval 5krát. Na Lékařskou fakultu hygienickou prý nastoupil „z mladické nerozváznosti, z touhy po dobrodružství, chamtivosti a v důsledku poškozeného frontálního mozkového laloku“. Citoval potom nesmrtelné výroky pánů profesorů. Prof. Sekla, genetik, když skončilo praktikum s králíkem: „Jen si kluci toho králíka vemte, beztak nemáte na koleji co jíst“. Prof. Laufberger, fyziolog: „Dámy a pánové, bude válka. Na chodbách jsem četl heslo: Svým studiem bojujeme za mír. Bude válka, protože vy vůbec nestudujete!“ Prof. Polák, chirurg, Kotěšovcovi: „Vida, ovládá patogenomické postavení končetiny. Klidně můžete dělat hygienu.“ Přednáška skvělého vypravěče dr. Kotěšovce tím nekončila. Škoda, že mu nelze věnovat víc místa.

MUDr. Jan Ševčík měl osobnost Kotěšovce zhodnotit. Perla z jeho sdělení: „Spolupracovníků si Kotěšovec váží. Mě osobně tak, že prohlásil: Ty snad chodíš od práce jen proto, abys mě nas...!“

MUDr. Michal Litov z Jablonce nad Nisou konstatoval, že v hygienických předpisech ani v literatuře není žádná zmínka o problematice černých děr. Připomněl, že podle A. Einsteina jsou to místa, kde následkem enormně soustředěné gravitace dochází k docházení všeho, takže tam není nic. V praxi hygienické služby se to projevuje tak, že supergravitační pole vytváří protihygienické aktivity orgánů ve správním řízení a veškeré snahy hygienické služby tam končí. Uvedl další příklady. V anti-OHS se v pracovní době nepracuje a zaměstnanci nosí výplatu do práce. I všechno další je u nich obráceno. Napřed něco provedou, a potom teprve myslí, což je jinak u hygieniků neobvyklé. Pojednání zakončil pesimistickým veršem. Hygienici „ať se snaží sebevíc, ať dělají, co jen mohou, nedokáží stejně nic. Černé díry nepřemohou.“

MUDr. Lumír Komárek z Ústavu hygieny překvapil tvrzením, že v době, kdy thébský rodák slovenského původu Svetozár Hurban Archimédés formuluje svůj zákon o vytlačování kapaliny tělesem do ní ponořeným, nemá tušení, jaký převrat jeho myšlenka způsobí. Zákon vzbuzuje pozdvižení v řeckém parlamentu, který ho neschválil z obavy, že princip vytlačování kapaliny může být aplikován na získávání či ztrátu mandátu. Zákon proto přijat nebyl a vytlačování poslance poslancem zůstalo věcí živelnou. Jako pravý syn slovenské matky v hledání pokračoval a další uplatnění zákona na sebe nedalo dlouho čekat. Archimédův princip byl přijat v ekonomii a formulován jako vytloukání klínu klínem. Další pasáže přednášky se týkaly vztahů Archimédova zákona a erektce a pro náš časopis se nehodí.

Doc. MUDr. Stanislav Hrubý, slavný výživář, se zmínil o slečně hygieně, která je pořád ještě skoro v plenkách a nevyniká žádnou zvláštní krásou. A nabádal „dočkejme času, až to děvčátko dospěje a rozkošatí se a získá tvary bujné a krásou nebývalou bude oplývatí“. Davy prý ji potom budou obdivovati, krásu a věhlas dále rozšiřovati. Končil verši (výňatek): „Paní hygiena jáás. V jejích očích záře hlásá: Vidím milenců svých řady, jimž se líbí moje vnady.“

Poslední sekce, futurologická, se měla zabývat otázkou, co bude s hygienou po roce 2000. První přednášel doc. MUDr. Vjačeslav Stěpanov z Lékařské fakulty hygienické proslavený tím, že při zkouškách jeho otázkám nerozuměli studenti a obvykle ani přísedící. Soustředil se hlavně na „co“ jako základ řešení problému Co s hygienou dětí a dorostu. Konstatoval že „co“ je všeobecný, dominantní hygienický pojem. Co se muselo zřídit, aby se obor uplatnil? Školy. Co dál? Příslušná oddělení hygienických stanic. Potom vysvětlil uplatnění pojmu „co“ při rostoucích entropických tendencích. Bude proto platit, „ať to stojí, co to stojí“. Nakonec odmítl otázku, co s oborem v budoucnu: „K tomu ponechávám prostor žákům žáků a jejich následovníků“.

MUDr. Vladimír Bláha z OHS Vyškov přednesl futurologickou studii o hygieně práce po roce 2000. Už první větou zaútočil na „nekalé antisocialistické živly, např. imperialisty, sionisty, maoisty, mafisty a teroristy z Brigate Rossa“. Účastníky konference pak označil za příslušníky a zastánce nejprogresivnější a neoptimističtější společnosti, pro které je velkou ctí, že se mohou podílet na zpracování této klíčové otázky pro další vývoj lidstva. Ironie jeho slov svědčila o neohroženosti a předznamenala další zaměření referátu. Se svým pracovním týmem prý uskutecnil studii, jejíž závěry určovaly směr budoucí hygieny práce. Shrnutí do bodů: 1) Po roce 2000 budou všichni muži exponováni v intenzivním boji za mír, mnozí ve vysokých a dobře placených funkcích. 2) Zásluhou dokonalé kategorizace pracovišť budou veškerá místa ve výrobních sektorech a službách obsazována pouze ženami. 3) Ruční práce bude zlikvidována a duševní činnost budou provádět počítače sex-té generace. 4) Obor hygieny práce se v důsledku uvedených změn těsně přimkne ke gynekologii, a nejenže přežije rok 2000, nýbrž dosáhne nebývalého rozmachu a významu. Obor budou konečně řídit vysoce kvalifikovaní odborníci v optimálním věku okolo 70 let. Kam, to prý nebylo v náplni studie.

MUDr. Karel Erben z České Lípy probral perspektivy dezorganizace hygienické služby po roce 2000. Použil známé Parkinsonovy zákony a došel k axiomům: Každý pracovník se chce postupně stát vedoucím. Každý vedoucí chce rozmnožovat počet podřízených. Pracovníci na různých stupních řízení si vzájemně přidělávají práci a bude pro ni třeba víc pracovníků. Práce bude tak narůstat, až na ni nebude dost času. Dalším vývojem se dosáhne stavu „Co Čech, to hygieník“. Bude to kolem roku 2025.

O epidemiologii po roce 2000 promluvil ve svém druhém referátu MUDr. Verhun. Nejdříve vyslovil obavu, že budoucnost oboru ohrozí nedostatek epidemiologů, protože současní odejdou do penze a noví se do epidemiologie nepohrnou, nejen v důsledku nedostatku úplatků. Nestane-li se tak, potom obor ohrozí vyhubení virů a bakterie budou genovými inženýry přeškoleny na práci v potravinářském a farmaceutickém průmyslu a hodní paraziti budou využiti v boji proti zlým. Jediným je-

vem, který umožní netušený rozvoj epidemiologie, bude hromadný výskyt faktoru spjatého s lidmi po celou historii, což je lidská blbost. Je bezpochyby nakažlivá, dochází k endemickému výskytu a objevuje se v pracovních a jiných kolektivech, ba v celých společnostech, kde se objeví její nosič.

Verhun potom podrobně popsal původce: zřejmě plíživý virus, ne však pomalý, protože se někdy šíří až závratně rychle. Zárodky blbosti jsou vylučovány písmem nebo slovem v závislosti na jejich množství. Záleží také na postavení jedince, který blbost vylučuje. Šíří se přenosem horizontálním i vertikálním. Vnímavost k viru je všeobecná a cílovým orgánem je mozková kůra. V Severočeském kraji se šíří rychleji kvůli narušení imunity exhalacemi. Nepodařilo se prokázat, že by blbost měla antigenní vlastnosti a vyvolávala tvorbu protilátek. Postupně se objeví problém, zda postižené osoby hospitalizovat na infekčních odděleních a zda k ochraně personálu postačí rouška a empír, nebo bude nutno zamezit jakékoli komunikaci postiženého s ošetřujícím personálem. Obor tedy bude mít v budoucnu co dělat. Probíhající pandemie covidu-19 doprovázená odpírači prevence Verhunova slova vrchovatě naplnila.

Na závěr konference zazněly písně přednesené zpěváky ze Středočeského kraje, které složil a otextoval MUDr. Jaroslav Kříž. Měly dobově politický kontext a asi nejriskantnější byla „Sanytarnyj vrač“, která napodobovala ruský nápěv a měla i ruský text. Začínala „Sanytarnyj vrač, chodil na zavód/meroprijatja, dělal každyj god/Tualěty byly očěn grjaznyje/nado na dveri dat' zvezdy krasnyje*“.

Konference Největší sranda v hygienické službě byla ve své době, na počátku 80. let 20. století, ojedinělým počinem, který dosud nebyl připomenut a zhodnocen. Okořenila stav oboru i dobové politické konsekvence ironií, nadsázkou a fantazií a byla důkazem odvahy, soudržnosti a skvělé intelektuální úrovně tehdejší hygienické komunity. Případný donašeč mohl způsobit leckterému účastníkovi nepřijemnosti nebo i vážnější důsledky, nic takového se však nestalo. Dnešní doba podobné aktivity neinspiruje; má to řadu důvodů, ke kterým bezpochyby patří množství organizačních a legislativních změn v hygienické službě, nestabilizované personální obsazení a vysoká nabídka jiných možností seberealizace nových hygieniků. Bylo by ale na škodu, kdyby povědomí o konferenci navždy zmizelo s posledními účastníky.

LITERATURA

1. Sborník z první vědecké konference hygieniků Severočeského kraje konané u příležitosti tří slavných padesátin ve Sloupu v Čechách, dne 12. února 1982. Ústí nad Labem: Krajská hygienická stanice Ústeckého kraje; 1982.

Konflikt zájmů: žádný.

Došlo do redakce: 14. 11. 2021

Přijato k tisku: 18. 11. 2021

Doc. MUDr. Jaroslav Kříž

Choceradská 2745/31

141 00 Praha 4

E-mail: jarkriz@volny.cz

*Sanytarnyj vrač – hygieník. Meroprijatja – opatření. Očěn grjaznyje – velmi špinavé. Krasnyje – rudé. Rudé hvězdy byly komunistický symbol.